

Aleksandra Kuczyńska-Zonik

Polityka klimatyczna Estonii w kontekście zapisów o neutralności klimatycznej Unii Europejskiej do 2050 r.

Estonia sprzeciwia się przyjęciu zapisów o osiągnięciu przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r. W jej ocenie państwa członkowskie powinny mieć wystarczającą elastyczność co do wyboru instrumentów polityki klimatycznej na poziomie krajowym, biorąc pod uwagę stan rozwoju państwa i sprawiedliwość społeczną. Chodzi głównie o możliwość wprowadzania zmian stopniowo, przy utrzymaniu konkurencyjności estońskiej gospodarki, opartej na powszechnym wydobyciu łupków bitumicznych o wysokiej emisyjności CO₂. Przyszłe stanowisko Estonii wobec polityki klimatycznej UE będzie zależało od wyników analiz zawierających rozwiązania dotyczące możliwości przejścia do gospodarki neutralnej dla klimatu w Estonii, które zostaną przedstawione rządowi jesienią 2019 r.

Łupki bitumiczne to rodzaj skały osadowej, zawierającej znaczne ilości substancji bitumicznej, z której powstają ciekłe węglowodory – tzw. olej skalny (łupkowy), o składzie chemicznym, właściwościach i zastosowaniu podobnym do ropy naftowej. Estonia jest największym przetwórcą łupków bitumicznych na świecie (eksploatuje aż 70% światowego wydobycia łupków). Łupki służą do produkcji około 90% energii elektrycznej w Estonii, co powoduje, że jest ona najmniej zależna od importowanych paliw w porównaniu z innymi państwami członkowskimi UE.

W polityce klimatycznej celem Estonii jest konkurencyjna gospodarka o niskiej emisji CO₂. Ambitne plany dotyczą przejścia do gospodarki niskoemisyjnej w perspektywie długoterminowej. Oznacza to redukcję emisji gazów cieplarnianych w trzech etapach: do 2030 r. o 70%; do 2040 r. o 72% i w rezultacie do 2050 r. o 80% w porównaniu z poziomem z 1990 r. Ponadto, zgodnie z Narodowym Planem Rozwoju Sektora Energetycznego, do 2030 r. przewidywane jest zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w krajowym zużyciu energii oraz w produkcji energii elektrycznej do 50%.

Estonia wspiera politykę klimatyczną UE, a także wszelkie działania mogące przyczynić się do redukcji emisji gazów cieplarnianych i wprowadzania przyjaznych środowisku technologii. Jednak podczas ostatniego szczytu Rady Europejskiej (20 czerwca 2019 r.) Estonia, podobnie jak Polska, Czechy i Węgry, opowiedziała się przeciwko przyjęciu zapisów o osiągnięciu przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r. Mimo sprzeciwu wobec oryginalnego zapisu, byłaby jednak skłonna przyjąć go w łagodniejszej formie. Estonia popiera dążenie do neutralności klimatycznej („dążenie” do neutralności oznacza, że termin „osiągnięcia neutralności” nie został jeszcze określony), ale jej decyzje uzależnione są od stanowiska Komisji Europejskiej oraz badań na szczeblu krajowym. Do października ma być zakończona analiza zlecona przez Biuro Rządowe z inicjatywy Ministerstwa Środowiska wraz z propozycjami odnoszącymi się do możliwości i rozwiązań dotyczących przejścia do gospodarki neutralnej dla klimatu.

Wyzwania klimatyczne, ekonomiczne i społeczne. Zmniejszenie uzależnienia produkcji energii elektrycznej od wydobycia łupków jest podstawowym wyzwaniem pod względem środowiskowym, ekonomicznym i społecznym. Przede wszystkim łupki bitumiczne są największym źródłem wysokiej emisji CO₂ w Estonii. Estonia jest drugim co do wielkości emitentem CO₂ na mieszkańca w UE (14 t CO₂/os.; średnia unijna to 7 t CO₂/os.) i charakteryzuje się najwyższym w UE wskaźnikiem emisyjności gospodarki (tzw. GHG Intensity of Economy). Według szacunków estońskiego przedsiębiorstwa energetycznego Viru Keemia Grupp (VKG) z listopada 2018 r. redukcja wydobycia łupków doprowadziłaby do wyższych cen energii elektrycznej, zmniejszyłaby też wpływy podatkowe oraz przychody z eksportu Estonii sięgające 100-150 mln euro, co mogłoby ostatecznie kosztować Estonię do 1 mld euro rocznie. Już teraz widoczny jest spadek konkurencyjności energii otrzymywanej z łupków w stosunku do tańszej

energii elektrycznej importowanej z Rosji ze względu na przyjęte przez Estonię zobowiązania klimatyczne. Ponadto z wydobyciem surowca łupkowego wiążą się znaczne koszty społeczne. Największy kompleks elektrowni opalanej łupkami bitumicznymi znajduje się w północno-wschodnim regionie kraju (Ida-Viru), którego 77% mieszkańców stanowią osoby rosyjskojęzyczne, charakteryzującym się najwyższym wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem i niskim poziomem zatrudnienia. Od lat notowane są tam wysokie wskaźniki zanieczyszczenia powietrza, gleby i wody oraz liczne przypadki zachorowań na choroby układu oddechowego i krążenia. Z drugiej strony, ograniczenie wydobycia surowca mogłoby doprowadzić do likwidacji około 13 tys. miejsc pracy w tym regionie oraz wysokich kosztów reorganizacji zatrudnienia w sektorze energetycznym. Wobec zobowiązań międzynarodowych w zakresie zmian klimatycznych i ochrony środowiska produkcja energii oparta na rodzimych łupkach może zostać zredukowana, a większa uwaga będzie zwrócona na rozwój alternatywnych źródeł energii.

Znaczenie odnawialnych źródeł energii. Wykorzystanie OZE jest postrzegane jako kluczowy element polityki energetycznej UE, zmniejszający zależność od surowca importowanego spoza państw UE, ograniczający emisję CO₂ i oddzielający koszty produkcji energii od cen ropy naftowej. W ostatnich latach znaczenie OZE w Estonii powoli wzrasta. Obecnie największy udział w OZE mają wiatr (41%) oraz biomasa i odpady (56%). Z danych Eurostatu wynika, że udział OZE w zużyciu krajowym brutto w 2015 r. wyniósł 28% i przekraczał średnią UE (17%). Dzięki temu Estonia znalazła się w grupie 11 państw, które osiągnęły zakładane poziomy udziału OZE w krajowych mikсах energetycznych, zgodne z krajowymi celami na rok 2020. Dużą dynamikę obserwuje się również we wzroście udziału OZE w produkcji energii elektrycznej. Podczas gdy w 2010 r. z OZE pozyskiwano 10,4% energii elektrycznej w Estonii, to w 2017 r. już prawie dwukrotnie więcej – 18%. W dalszym ciągu to znacznie mniej niż na Łotwie (52%, dzięki hydroelektrowniom) i poniżej średniej UE (28%).

Wnioski. Konieczność zmian w sektorze energetycznym, wynikających z polityki klimatycznej UE, nie jest przez Estonię kwestionowana. Jednak duża zależność produkcji energii od wydobycia łupków bitumicznych o wysokiej emisyjności CO₂ powoduje, że polityczne, ekonomiczne i społeczne koszty adaptacji mogą być wysokie. Podczas gdy politycy zgadzają się co do ogólnego kursu polityki klimatycznej w Estonii, kwestia metod i instrumentów pozostaje otwarta. Do tej pory nie wypracowano politycznego konsensusu, a polityka klimatyczna nie była istotnym tematem przed ostatnimi wyborami do estońskiego parlamentu – Riigikogu (3 marca). Będąca w opozycji liberalna Partia Reform opowiada się za szybszą redukcją wydobycia łupków oraz rezygnacją z wykorzystania tego surowca do produkcji energii elektrycznej do 2040 r., w przeciwieństwie do będącej w koalicji rządzącej Partii Centrum, która zwraca uwagę na wysokie koszty społeczne restrukturyzacji sektora wydobywczego oraz konieczność importu energii elektrycznej z Rosji. Z kolei populistyczna EKRE rozważa możliwość budowy elektrowni jądrowej w Estonii.

W ramach UE Estonia pozostaje naturalnym sojusznikiem Polski w takich sprawach jak: utrzymanie funduszy strukturalnych, tworzenie jednolitego rynku usług elektronicznych oraz rozwój projektów infrastrukturalnych wzmacniających bezpieczeństwo energetyczne. Wydaje się, że dopóki Estonia nie podejmie bardziej radykalnych decyzji w kierunku zmniejszenia emisji CO₂, a co za tym idzie – ograniczenia wydobycia surowca łupkowego, oba państwa będą zajmowały również to samo stanowisko w kwestii neutralności klimatycznej.